

Bibliographische Daten

Titel: M. Dan. Guil. Molleri, Histor. & Metaphys. Prof. Publ. h.t. Academiae
Rectoris, Invitatio ad audiendas Controversias Metaphysicas
Ersteller: Daniel Wilhelm Moller
Signatur: Will. V. 666. 4°

Die Nutzung der Digitalisate von gemeinfreien Werken aus den Sammlungen der Stadtbibliothek im Bildungscampus Nürnberg ist gemäß den Bedingungen der [Creative-Commons-Lizenz Public Domain Mark 1.0](#) uneingeschränkt und kostenfrei erlaubt.

Im Sinne guter wissenschaftlicher Praxis wird gebeten, bei der Verwendung von durch die Stadtbibliothek im Bildungscampus überlassenen Digitalisaten stets die Quellenangabe in folgender Form zu verwenden: Stadtbibliothek im Bildungscampus Nürnberg, [Bestandssignatur + Blatt/Seite]

Im Interesse einer laufenden Dokumentation und der Information für Benutzerinnen und Benutzer erbittet die Stadtbibliothek die Überlassung von Belegexemplaren oder Sonderdrucken von Veröffentlichungen, die aus der Benutzung von Handschriften und anderen Medien in den historischen Sammlungen der Stadtbibliothek hervorgegangen sind. Sollte eine Abgabe nicht möglich sein, wird um Mitteilung der bibliographischen Daten der Publikation gebeten.

Bibliographische Daten

Titel: M. Dan. Guil. Molleri, Histor. & Metaphys. Prof. Publ. h.t. Academiae
Rectoris, Invitatio ad audiendas Controversias Metaphysicas
Ersteller: Daniel Wilhelm Moller
Signatur: Will. V. 666. 4°

Die Nutzung der Digitalisate von gemeinfreien Werken aus den Sammlungen der Stadtbibliothek im Bildungscampus Nürnberg ist gemäß den Bedingungen der [Creative-Commons-Lizenz Public Domain Mark 1.0](#) uneingeschränkt und kostenfrei erlaubt.

Im Sinne guter wissenschaftlicher Praxis wird gebeten, bei der Verwendung von durch die Stadtbibliothek im Bildungscampus überlassenen Digitalisaten stets die Quellenangabe in folgender Form zu verwenden: Stadtbibliothek im Bildungscampus Nürnberg, [Bestandssignatur + Blatt/Seite]

Im Interesse einer laufenden Dokumentation und der Information für Benutzerinnen und Benutzer erbittet die Stadtbibliothek die Überlassung von Belegexemplaren oder Sonderdrucken von Veröffentlichungen, die aus der Benutzung von Handschriften und anderen Medien in den historischen Sammlungen der Stadtbibliothek hervorgegangen sind. Sollte eine Abgabe nicht möglich sein, wird um Mitteilung der bibliographischen Daten der Publikation gebeten.

Will.5

666

4°

V.666.

M. DAN. GVIL. MOLLERI,

Histor. & Metaphys. Prof. Publ.
h. t.

Academiae Rectoris,

INVITATIO

ad
audiendas

CONTROVERSIAS
METAPHYSICAS.

ALTDORFF,

Literis Henrici Meyeri, Acad. Typogr. Ordin.

Bibliographische Daten

Titel: M. Dan. Guil. Molleri, Histor. & Metaphys. Prof. Publ. h.t. Academiae
Rectoris, Invitatio ad audiendas Controversias Metaphysicas
Ersteller: Daniel Wilhelm Moller
Signatur: Will. V. 666. 4°

Die Nutzung der Digitalisate von gemeinfreien Werken aus den Sammlungen der Stadtbibliothek im Bildungscampus Nürnberg ist gemäß den Bedingungen der [Creative-Commons-Lizenz Public Domain Mark 1.0](#) uneingeschränkt und kostenfrei erlaubt.

Im Sinne guter wissenschaftlicher Praxis wird gebeten, bei der Verwendung von durch die Stadtbibliothek im Bildungscampus überlassenen Digitalisaten stets die Quellenangabe in folgender Form zu verwenden: Stadtbibliothek im Bildungscampus Nürnberg, [Bestandssignatur + Blatt/Seite]

Im Interesse einer laufenden Dokumentation und der Information für Benutzerinnen und Benutzer erbittet die Stadtbibliothek die Überlassung von Belegexemplaren oder Sonderdrucken von Veröffentlichungen, die aus der Benutzung von Handschriften und anderen Medien in den historischen Sammlungen der Stadtbibliothek hervorgegangen sind. Sollte eine Abgabe nicht möglich sein, wird um Mitteilung der bibliographischen Daten der Publikation gebeten.

V I R O
Amplissimo & Clarissimo,
DOMINO
GEORGIO FRIDERICO
MAGNO,

POSONIENSI HUNGARO,
AA. LL. ac Philosoph. Magistro, nec non Gymnasii
ANNÆI, quod Augustæ Vindelicorum est,
h. t.

RECTORI merentissimo,
*Conterraneo, Fautori & Amico suo in omne
tempus honorando,*
præsentium pagellarum oblatione,
Amicitia constantiam testatur

A V T O R.

Bibliographische Daten

Titel: M. Dan. Guil. Molleri, Histor. & Metaphys. Prof. Publ. h.t. Academiae
Rectoris, Invitatio ad audiendas Controversias Metaphysicas
Ersteller: Daniel Wilhelm Moller
Signatur: Will. V. 666. 4°

Die Nutzung der Digitalisate von gemeinfreien Werken aus den Sammlungen der Stadtbibliothek im Bildungscampus Nürnberg ist gemäß den Bedingungen der [Creative-Commons-Lizenz Public Domain Mark 1.0](#) uneingeschränkt und kostenfrei erlaubt.

Im Sinne guter wissenschaftlicher Praxis wird gebeten, bei der Verwendung von durch die Stadtbibliothek im Bildungscampus überlassenen Digitalisaten stets die Quellenangabe in folgender Form zu verwenden: Stadtbibliothek im Bildungscampus Nürnberg, [Bestandssignatur + Blatt/Seite]

Im Interesse einer laufenden Dokumentation und der Information für Benutzerinnen und Benutzer erbittet die Stadtbibliothek die Überlassung von Belegexemplaren oder Sonderdrucken von Veröffentlichungen, die aus der Benutzung von Handschriften und anderen Medien in den historischen Sammlungen der Stadtbibliothek hervorgegangen sind. Sollte eine Abgabe nicht möglich sein, wird um Mitteilung der bibliographischen Daten der Publikation gebeten.

Innumerabilibus & labyrinthis prorsus anfractibus controversiarum, concertationum, altercationum, contentionum, disceptationum, dissertationum, disputationum, litigationum, digladiationum, velitationum, vitiligationum, convitiolorum, dissidiorum, pugnarum, discordiarum, rixarum, iurgiorum, bellorum, conflictuum, dicacitatis, quicquid terrarum literis excultarum sub Sole jacet, hisce potissimum eristicis & vanè-gloriosis temporibus laborare, tantumq; non succumbere, frustra quis infitias iverit: Quippe, si non aliunde palam hoc facere liceret, certè in oculis omnium positi Libri Pugionum, Palæstrarum, Gymnasiorum, Orchestrarum, Panstratiarum, Clypeorum, Panoplarum, Armamentariorum, Polemosophiarum, Pandectarum, Syllogarum, Decadum, Pentadecadum, Semi-Centuriarum, Centuriarum, Chiliadum, Fasciculorum, Manipulorum controvertisticorum, atq; id genus titulis aliis quamplurimis Eruditorum tam veterum quam recentiorum divortia inuentionibus præfixis hoc ipsum non obscure declararent. Flagrantissimo equidem desiderio strenuissimi quique agonizantis hodie veræ pietatis cultores à longo jam satis tempore cupiverunt, ut præter modum finesq; controversiis literariis ponendos, publicis etiam eorum, quorum interest, mandatis, ad mansuetudinem, pacem, concordiam & unionem discordes plerorumq; animi redigerentur; at verò uti vota ista æquissima anxie sperato eventu in hunc usq; diem frustrantur; ita evasuram suo tempore in magnum aliquod malum hanc nimium altercandi licentiam quilibet Boni haud vanè augurantur.

Non tamen in eam sententiam prolabi necessum fuerit, omnia omninò ex mundo tolli debere disputandi exercitia: hæc enim sobrie, modestè atq; secundum Logicæ Artis præceptiones instituta, intellectum exercent, excolunt, erudiunt; memoriam excitant, nutriunt, amplificanc; iudiciu formant, acuiunt, expoliant; auditum informant, promovent, conservant; totum deniq; hominis ingeniu adeo perficiunt, ut rectè intelligere loquentes, rectè compescere obstrepentes, rectè diiudicare controvertentes, rectè ducere ambigentes, rectèq; examinare à vero dissidentes queat. Commoda fortè isthæc, pluraq; alia mysteria (quæ hic prodere nolo, ne divitias & honores hinc

quæsituris obſim,) ſecum recolentes meritiffimi & in Circo tali exercitatiffimi Viri nullam non operam navarunt, quâ viâ, medio, modo, methodoq; ſtudioſæ juventuti, quantum ad iſtam eruditionis partem attinet, ſuppetiæ ferrentur; uti quidem NOMINA hoc ipſum argumentum oppidò illuſtrantia, Calovii, Cellarii, Dannhaweri, Felwingeri, Horneji, Keckermanni, Keſleri, Marcelli, Cornel. & Jacob. Martinorum, Prückneri, Rennemanni, Salzhuberi, Scharſſii, Stablii, Thomæſii, Zeiſoldi, & quæ alia ſunt adhuc plura, haud ignota orbi literato erunt. Nihilominus cum gemitu ſæpius auditur legiturq; , quomodo poſiti aliàs diſputationibus limites, & conſtituti controverſis fines, immodetiſſimè, ne dicam gravius quid, tranſſiliantur: nullus hodie amplius inferiorum erga ſuperiores reſpectus, nulla juniorum erga ſeniores reverentia, nulla diſcipulorum erga doctores pietas: modetiſtia pro dolor! exceſſit, verecundia evaſit, moderatio erupit; omnia quaquaverſum pugnaciſſimis legionibus reſerta ſunt; & ut Poëta quidam inquit:

- - - Fugere pudor, candor, verumq; , fidesq; ;

In quorum ſubiere locum fraudesq; , doliq; ,

Inſidiæq; , & vis, & amor ſceleratus habendi.

Ita nimirum diſputationes in litigationes; exercitationes in rixationes; diſſertationes in altercationes; diſquiſitiones in verborum concertationes; colloquia in jurgia; ſynodia in convitia abivere.

Atq; benignius fortè infeſtam hanc Reipublicæ literariæ peſtem quis interpretaretur, niſi, epidemii ad inſtar mali, ampliſſima eminentiſſimorum quorumvis in orbe literario regna ſœdiſſimè vaſtaret. Conſtituamus quæſo nobis nonnihil ante oculos quosdam *Animarum Duces*, ubi piſcatoria illa ſimplicitas toties à Lutheri ſtatore atq; vindice, Chemnitio inquam, deprædicata? in vulpinam aſtutiam degeneravit: ubi pietas? hypocriſeos larvam induit: ubi candor? in perfidiam deſcivit: ubi deſpicientia ſui? in tumefcentem arrogantiam mutata: ubi tolerantia, unicum illud malorum remedium? in furias & iras conceſſit: ubi cetera placabilitatis, mitigationis, condonationis, concordia, aliaq; hiſce ſimilia, non dicam Theologum, ſed quemlibet Chriſtianum decentia ornamenta? in noxioliſſima Satanæ, mundi & carnis arma tranſivère. Si jam nonnullos etiam *Dice Myſtas* intueamur, liquidò comperiemus, Phocionem obiſſe, Ariſtidem occubiſſe, Ageſilaum mortem oppetiſſe, & , quot tituli, pene dixerim apices, in vaſtiſſimo Juris corpore apparent, tot lites litiumq; lites inveniri, tot interpretationes & ſcholia haberi, tot diſputationes & controverſias agitari; de quibus omnibus dicere, quod pulcrè de Conſſictibus

Mili-

Militum dixisse *Statium lib. 3. Thebaid. vers. 412. seqq.* recordor, haud inconueniens fuerit, dum ita canit:

*Exclusere diem Telis; stant ferrea Cælo
Nubila, nec Jaculis arctatus sufficit Aër:
Hi pereunt missis, illi redeuntibus Hastis:
Concurrunt per Inane Sudes, & mutua perdunt
Vulnera; concurrunt Hastæ; stridentia Fundæ
Saxa pluunt; volucres imitantur Fulgura Glandes,
Et formidanda non unâ morte Sagittæ.*

Apollineæ Artis Sacerdotes benè multi quantum à prioribus distent, intellectu itidem haudquaquam est difficile: quamvis enim jam olim igniculi disensionum inter eos gliscere inceperint, attamen Acefii hodie plurimis medicantibus, annon eæ in infinitum augeantur, cuiusvis Boni iudicio relinquitur. Sanè quò feliciores, *Plinio teste*, Medici aliis omnibus hominibus sunt, quod eorum successus Sol videat, errores verò terra opprimat, eò infeliciores eosdem esse aliquis crediderit, quod perpetuum quasi odium illorum non tantum Proverbium notissimum hocce; figulus figulum odit, exactè impleat, sed etiam ex odio ejusmodi & invidia abyssus erumpat contradictionum, aberrationum, & condemnationum. *De Philosophiæ Doctõribus* haud opus esse demonstrare plurima sententiarum divortia, quilibet sanus non immeritò arbitrabitur: certè nullis terminis circumscriptas Philosophorum esse controversias, si quis dixerit, haud mendacium fecerit, siquidem nemo ægrotus quicquam somniat tam infandum, quod non aliquis dicat Philosophus, *ex Varrone B. Damhæwerus* refert in *Hodosoph. p. m. 926.* In dubio igitur animus noster esse amplius nequit, suis Theologiam premi controversiis, suis Jurisprudentiam fatigari litigiis, suis Medicinam gravari disidiis, suis Philosophiam turbare disquisitionibus. Vnde factum etiam crediderim, ut, quæ singulæ olim maximo in pretio habebantur, hodie vix ac ne vix quidem honore aliquo afficiantur: *Quin ea insuper est calamitas postremæ hujus mundi senectæ*, scribente *Philipp. Zorero, Consiliar. Palatin. & Cancellar. Hilpoldstein.* in libr. cui tit. *Bedencken und Vorschlag / wie es mit Bezahlung allerhand Schulden iegiger Zeit zu halten / quest. 12. §. 939. p. 159.* ut *literarum studia paupertas comitetur, vera Doctrina de Deo, ut & vera Philosophia sit odio hominibus, Juris verò & Medicinæ doctrina derideatur.* Nimirum si non quotannis, omni tamen ferè sesquiseculo tam ipsius Eruditionis quàm Eruditorum etiam quandam quasi videas metamorphosin, quæ nunc majestate radiat omnidominâ, nunc contemptu apud universos

fos laborat: Neq; pristinum decus Eruditioni pariter ac Eruditis redire posse facile quis putaverit, quāmdiu Græca negligentur, Ebræa omitterentur, Latina per transennam adspiciuntur, & Philosophica jejune addiscuntur.

Cogitanti autem sæpè mihi, quid causæ esset, quòd tot Controversiæ, ipsum etiam stellarum numerum excedentes, in hac ultimâ mundi ætate inveniantur, & de die in diem magis gascq; propullulent, mox Ingeniorum incidebat varietas: mox penuria necessariorum ad Res quasq; intelligendas subsidiorum animo subveniebat: mox ignorantia vel saltem minus recta Status controversiæ intellectio in memoriam redibat: mox defectus Artium humaniorum, incitia linguarum, incuria rei summè necessariæ Philosophiæ, labilitas memoriæ atq; imbecillitas iudicii occurrebant, deniq; densissimo factò agmine, nulloq; servato ordine, in animum introrumpebant atq; pro ratione adstabant Invidia, Æmulatio, Ingenium invertentis omnia Seculi, terminorum Pseudhermenia, φιλονεικία, φιλαυλία, 'αυθάδεια, præconcepta opinatio, Præjudiciorum obstinatio, Famæ propriæ aucupandæ studium & alterius minuendæ cupiditas, litigandi amor, ὄζυχολία, exacerbatio, κακοζήλια, magisterium, typhus, odia, calumniæ, scripta aculeata, Cadmejæ victoriæ, morositas ingeniorum, καυνοφονία, jactantiæ insolentia, lenitatis conniventia, ætatis impotentia, vocabulorum insufficienter limitatorum æquivocatio, polymathiæ sectatio, pansophiæ affectatio, præpostera veritatis indagandæ ratio, experienciæ inæqualitas, annorum imparitas, lucri aviditas, gloria ἐυφημιῶν, affectuum agitatio, linguæ præcipitantia, scriptio in animadvertentia, omnia in dubium vocandi consuetudo, unius linguæ in aliam conversio, vitiosa vocum scriptio, impressio, locutio, auditio, omissio; nimia & indistincta de quibusvis Scriptis iudicandi licentia; convitiandi audacia, gloriolæ per proximi casum venatio, ad juvenilitatem ineptiendum propensio, contemnendi omnia libido, loquacitatis clamori junctæ triumphus, nimia obloquendi & obstrependi vel minorum majoribus, vel juniorum lenioribus, vel æqualium æqualibus familiaritas; rustica quælibet ubilibet incessendi temeritas; curiositatis intemperies; ingenii hebetudo; cum sexcentis affectis aliis olim hodieq; faces ac ignes turmis controversiarum præferentibus. Etsi autem inficias prius ire nolim, has allatas, & quæ haud dissimiles iis adhuc plures asserri possent rationes. controversiarum tam literariorum quam quarumlibet aliarum inscrutabilem esse abyssum: at-

tamen

tamen uni IGNORANTIÆ universus ille manipulus ut includatur, non equidem video quid obftet. Sanè ignorantia est, quæ odit; ignorantia, quæ calumniatur; ignorantia, quæ circumvagatur; ignorantia, quæ intricat; ignorantia, quæ confundit; ignorantia, quæ alios præ se despicit; ignorantia, quæ se ipsum præ aliis suspicit ac extollit. Hinc etiam venerando Seni, JOH. WEBERO, *Sacr. Cæs. Majest. per Hungar. superior. Pharmacopæo perpetuo & Medico ordinario*, amico meo plurimum colendo, in *Lectiōe Principum*, Ignorantia errorum omnium atq; tricarum mater audit. Et profecto Ignorantia in Theologicis peperit Matæologos; in Juridicis genuit Rabulas; in Medicinalibus produxit Medicastrōs; in Philosophicis exclusit Morosophos, unde hoc & præcedenti tempore tot in omnibus Scientiis ac Artibus exortæ sunt controversiæ,

— quot messis aristas,

Silva gerit frondes, ejectas littus arenas.

Quorsum non impertinenter referre licebit innumerum, ut cum *Lucretio* loquar, numerum *Semidoctorum* hujus ætatis hominum, qui ab ignorantibus vel parum, vel prorsus nihil distare videntur: quapropter lepidè satis CARAM. LOBKOWITZIVS in *Theol. Moral. Fundamental. præfatione*, Ebrietatem cum Cognitione conferendo scripsit:

Aut nulla Ebrietas, aut tanta sit, ut tibi curas

Eripiat. Si qua est inter utramq;, nocet.

Simili planè modo:

Nulla aut Cognitio, vel tanta sit, ut mihi cuncta

Exhibeat. Si qua est inter utramq;, nocet.

Et quidem tolerari forsan posset adhuc ista seculi præsentis Ignorantia minusq; curari, nisi *Arrogantia* opem ei ferret dextramq; porrigeret: hanc ob causam homines videas ea passim dona & bona sibi tribuere, quæ vel prorsus non insunt, vel saltem non tam excellenter ac perfectè inesse comperiuntur. Ponamus enim quæso *Mateologum*, annon talem reddidit eum *arrogantia*? ponamus *Rabulam*, annon talem fecit eum *arrogantia*? ponamus *Medicastrum*, annon talem effinxit eum *arrogantia*? ponamus deniq; *Morosophum*, annon talem genuit eum *arrogantia*? næ, *arrogantia* facit, ut quæ nescis, scire Te putes; quæ non habes, habere Te arbitreris; quæ virtuti alienæ invides, contemnas. Nimirum, uti *Mons*, verbis LEONARDI MARANDÆI utar ex *Ariadis lib. I. p. 84. ut*, inquam, *mons* ad pyramidis dignitatem erectus nubes frangit ad latera, & regionis aëreæ humilitatem despiciens, tollit

ad

ad sidera verticem, mortaliumq; perspicaciam ridet; haud aliter Arrogantia vanâ suâ imaginatione ad omniscientiæ dignitatem erecta nubes sapientiæ frangit ad Philantiæ latera, & virorum fundamentaliter doctorum humilitatem atq; mansuetudinem despiciens, tollit ad fidera ostentationis vanæq; jactantiæ verticem, atq; omnium mortalium dicta, scripta & facta ludibrio habet.

Arrogantiæ sororio vinculo junctam esse Philantiæ, quis est, qui nesciat? grande verò eandem studiorum impedimentū esse atq; inextinguibile prorsus controversiarum fomentum, quod eò magis perniciosum est, quo illud occultius se ingerit, perq; cuniculos in animos irrepit, stylo DANIEL. GEORG. MORHOFII, Viri eloquentissimi æquè ac eruditissimi liceat exprimere; quando in *Oratione sua Inaugurat. Kiloniens. Academ. p. 45.* profert seqq. Hoc contagio semel infecti doctorum animi, se jam super omnem eruditionem evectos Sapientiæ regnum occupasse credunt, cum tamen sub affectato Sapientiæ titulo ignorantiam aliquam splendidam invehant. Hi cum è fontibus Castaliis tanquam canis è Nilo biberunt, & Oceanum literarum tam facile emens, ut Hercules in poculo: cum disciplinas uno fortè in compendioso omnes non adeò didicerunt, sed vorarunt; cum pugno Dialectices se percutere & Rhetorices palmâ alios depalmare norunt, i. e. cum oris dicacitate quadam & argutandi promptitudine in fortuitam aliquam sapiendi excreverunt audaciam; tunc illos tantos in simpulo fluctus movere videas, quales non rerum Pater Nereus in toto Oceano. Non profectò mirum est, si isti in tantis tenebris tam multa turbent, & qui duces illos sequuntur, in magnis versentur erroribus. Continuo enim qui ab unicâ illâ veritatis & sapientiæ viâ declinant, in partes scinduntur varias, atq; eæ rursus in partes alias, quæ ita inter se implicantur, aliosq; implicant, ut citius in Cretæ labyrintho exitum, in Gordio plaustro lorisq; caput, in Cimмериis tenebris lucem, in Scyllæ & Charybdis æstu tranquillitatem invenires, quam hîc veritatem, aut quod pectus possit satiare. Hinc tot *strigosis & macilentis Questionibus* tempus teritur, quæ ipsa dehinc explicatione operosâ fiunt implicationes, ut quò quis ingeniosius ineptire possit, eò majorem Sapientiæ laudem reportet. In quacumq; te veritas partem, occurret tibi

Pergula Piætorum, veri nihil, omnia ficta.

Disputatur, dubitatur, concluditur: Unus ait; alter negat; alter delibendum censet. Canuntur classica, pugnatur, bella geruntur de re nihili plus quam civilia; quibus evenit sæpè, quod Apum præliis, ut

*Hi motus animorum , atq; hæc certamina tanta
Pulveris exigui jactu compressa quiescant.*

Atq; ita Ignorantiâ Arrogantiâ & Philavtiâ pedissequis, salvo cuiusvis iudicio ac refragio, unicam & primariam causam dicerem omnium controversiarum, utut negare nolim ex eâ, ceu matre fœcundissimâ, plurimos liberos gigni, quorum uti catalogum paulò ante recensere institui, sic unicuique licebit pro ingenio & voluntate suâ, illum eundem vel minuere, vel magis magisq; adaugere.

Ceterum ad phthisin usq; haud pauci Scholasticorum olim se macerabant, ut Controversiarum numerosissimas catervas, dubiorum instructissimam aciem, & Quæstionum amplissimos exercitus in parato semper haberent: Laus enim tum temporis haud exigua erat, controversias novisse, dubia movisse, ac quæstiones proposuisse. Neq; suffragiis suis hæc me asserentem Autores celeberrimi destitunt, ex quibus unum suffecerit hac vice produxisse ADR. HEEREBORDUM, qui in *Epistol. ad Curatores Acad. Lugd. μελέτημασι* Philosoph. præfixâ differit h. m. Exorti sunt homines umbratici, ac verè Scholastici, & otiosi, qui Philosophiam cum Theologiâ confuderunt, ex Philosophiâ inutiles ac frivolas quæstiones, veluti ex aquâ spumam, elicuerunt, & in Theologiam intriverunt, ac genus quoddam Philosophiæ pepererunt monstrosum ac monasticum, quod odiosis ac otiosis argutiis omnia deformavit, religionemq; ad Philosophorum placita flexit, genus sermonis squalidum ac cœnosum progenit, veritatem labyrinthis inextricabilibus involvit. Homines scilicet vani ac turgidi, ut præpostero ac detestando ritu aliis ingenii acumen ostentarent, quæstionum noxiis subtilitatibus Philosophiam implerunt, Theologiam contaminarunt. *Et paucis interjectis pergit ulterius Idem ibid.* Scholastici nobis Philosophiam reliquere, tot nugis scatentem, tot spinis pungentem, tot erroribus nocentem: Hi nobis viam stravere perveniendi in notitiam non rerum, sed realitatum, non formarum, sed formalitatum, non actuum aut potentiarum, sed actualitatum ac potentialitatum. Hi nobis tot quiditates, entitates, hæceitates vel ecceitates, & quæ non verborum monstra, nihil rerum significantia, procudere, quibus speciosissimam Philosophiæ ac Theologiæ faciem turpiter dehonestarunt: Hi nobis tantam quæstionum ineptissimarum atq; impiarum farraginem produxere, ex quibus, plus boni, si nescias, plus mali, si scias, ad te rediturum sit. Sed Chimæras illi venati sunt, ac dubia moverunt, ne ingeniosi non viderentur, de iis quoq; quæ non sunt. Vnde liquido apparuerit, non exiguum prioribus tem-

poribus laureolam in id generis mustaceo quæsitam fuisse. Et quidem diffiteri non possum, maximos ex omni ætate strepitus, in Philosophiâ potissimum, surrexisse, imò etiam tantos, ut tintinnabulo Boccalini propemodum opus fuerit, cujus agitatione Parnasso pax publica redderetur, ceu de Alcahesticâ aquâ JOH. DAN. MAJOR. in *Genii errant. cap. XIX.* loqui amat: præsertim si *Methaphysicos* in mirè fictis verborum pampinis lascivientes accuratius intueamur. Neq; verò melatet, omnibus omninò, qui qualiacunq; Musarum castra sequuntur, plurimos exantlandos esse labores, plurimas concoquendas molestias, plurima subeunda pericula, plurimasq; perscrutandas controversias. Nam quanto quæso studio in Theologiæ itur sacraria? perreptanda sunt omnia Orientis regna; excutienda tota Hellas; pervolvenda & ediscenda penè vastissima volumina; pugnandum cum infinitis Hæresium hydris, quibus, quo plura decusseris, eò plura succrescunt capita: Quanto conatu ad Astrææ tribunal via sternitur? magna hîc jurium, magna factorum rerumq; varietas occurrit; recinenda hîc esset vetus illa AMELII querela; Jurisprudentiam multorum camelorum onus esse: Sed adde nunc omnes ex India elephantos, ex Germania equos, & vix ferent: expugnanda horribilia illa Glossatorum agmina, profligandæ turbulentæ litigiorum turmæ, prosternendæ tumultuantes jurgiorum catervæ: Quanto labore ac sudore ad Apollinis castellum adscenditur? perrumpenda sunt totius Naturæ penetralia, ejusq; ex claustris producenda, quæ ad hominum salutem facere posse videbuntur; eruendi è carbonibus thesauri, atq; limites multò latius quàm humani corporis angustia patitur, extendendi. Cum *Philosophis* autem, verè non minùs quàm sapienter ait D. G. MORHOF. in *Orat. Inaug. Kilon. Acad. p. 42.* *omnium agitur miserrimè, quibus longè angustiora & diffusiora sunt studia: Illis enim non iste solùm Orbis pro libro est, & utramq; facit paginam; sed ultra illum, extra sidera, extra Solis Lunæq; vias, extra omnia, quæ sub sensum cadunt, eundem, divina omnia & humana perquirenda, ut profectò qui solidam illorum acquirere scientiam velit, Sisyphi volvere saxum videatur. Adeò hîc varia omnia, adeò tricis intertextæ, adeò nodis plusquam Gordiis obsepta, non Alexandri cujusdam gladio, sed mentis acumine secandis.*

Nolo equidem eas nunc volvere cogitationes, quasi nullam prorsus ex accuratiore Controversiarum notitiâ utilitatem expectare debeant Eruditi, quamvis homines noverim, qui qualibet in scientiâ & facultate soli duntaxat thesi, nunquam verò antithesi addiscendæ operam navandam esse autumarent; aliis tamen utile semper vilum est,

est, post fundamenta in Disciplinis ritè posita, ad earum quoq; controversias se conferre: quemadmodum enim Peregrinatoris prudentia non in eo solum versatur, ut commodè pedibus incedere, ac equo aut curru vehi sciat; sed insuper, ut, sollicitè cavendo ne uspiam impingat, pericula non nesciat, flexus itineris non ignoret, impedimenta non incognita habeat; ita bonarum artium studiosus minimè contentus erit, præcepta disciplinæ alicujus ad unguem, ceu dicitur, memoriâ tenuisse, principia ejusdem optimè imbibisse, conclusiones inde fabricatas probè animò custodivisse, axiomata etiam atq; canones diligenter didicisse, sed ultra isthæc omnia, necessitas flagitat, ut strophas adversantium præcognoscat, fallacias repugnantium præsciat, captiones contradicentium præcaveat, omnesq; molitiones controvertentium longè prospiciat. Nimirum *PRVDENTIA* opus est in literis, quæ ab accuratissimo & exercitatissimo Disputatore, nunquam sine gratâ meritorum suorum insignium memoriâ mihi nominando, Dn. J. C. DANNHAWERO in *Polemosophiæ Artic. II §. X. p. 22.* constituitur triplex, *PRVDENTIA*, inquit, (1) *præteritæ historiæ memor.* Nam certaminis uniuscujusq; ab ovo ad mala in promptu esse debet historia: constare debet de primo semine dissidii, de propagatione, mitigatione, interpellatione, ac præsentis adversarii sententiâ. Præluxit hic faciem noster *Chemnitius in Exam. Concil. Trid.* (2) *Præsentis hostis exploratrix.* Hostium nosse (adde præcipere ac præripere) consilia, sua celare, summum ad victoriam momentum habet. *Saladinum* auctor est *Egnat. l. 9. c. 8.* Germaniam, Gallias, Hispaniam peragrasse, ut nosset ingenia, quorum arma esset experturus? *vid. Frontin. l. 1. strateg. c. 2.* non multum in disputando proficiet, nisi qui Adversarii quasi personam prius induerit, omnemq; ejus sententiam, sententiæ fundamenta, effugia in suomet intellectu tanquam tabulâ expressâ & perspectâ habuerit. Non insuper hic habendum monitum *PHILOSOPHI*, quo sua Topica concludit: *Quoniam autem vitiosæ & iniquæ disputationes cum quibusdam futuræ sunt necessario, nec cum quovis disputationes instituire, nec quemlibet in societatem exercitationis recipere debemus: nam adversus eum qui hoc unum agit, hoc conatur, ut alterius argumenta quacumq; ratione eludat, æquum est omnino, disputare tamen non semper decet. Quocirca non temere cum quibusvis exercitationis causâ considerandum est: hinc enim male dicta, contumelia, hinc iracundæ contentiones, concertationesq; nascuntur. Neq; enim fieri potest, ut qui unum in locum discendi, exercendæq; artis gratiâ conveniunt, sine concertationibus disputare desinant.* (3) *Futuri præcautrix:* ante prælium enim cogitandum de Instantiis, ac impressionibus novis,

quibus fortè tuam sententiam adversarius sit petiturus; minus tunc nocebunt tela prævisa: *Αὐτὰρ αὐτῶ δὲ περὶ χειρῶν: δὲ πεποιημένους ἔχει λόγους πρὸς τὰ πιαῦτα*, monitum est *Philosophi lib. 8. Top. cap. 3. § 5.*

Quamquam dum utilitatem ex Controversiarum notitiâ emergentem adstruere laboro, haud velim, ut eam aliquis cogitationem suscipiat, quasi omnis ætas, omne tempus, omnes horæ in controversiarum studiis consumendæ: præterquam enim quod non quodlibet ingenium ad easdem rectè percipiendas atq; agitandas aptum esse invenitur, sanè nimia illarum perscrutatione facilis in Scepticismum est descensus: unde forsan etiam illa hodie *Setta Neo-Sceptica* tot asseclis hinc inde locorum clanculum stipata, caput sensim attollere incipit, cui nisi maturè quibus par est mediis obviam eatur, frustra deinceps erit omnis Medicina. Omne namq; malum, *Cicerone V. Philipp.* asserente, nascens facilè opprimitur, inveteratum fit plerunq; robustius: perinde, ut,

*Quæ præbet latas arbor spatiantibus umbras,
Quo posita est primum tempore, virga fuit.
Tunc poterat manibus summâ tellure revelli:
Nunc stat in immensum viribus aucta suis.*

eleganter canente *OVIDIO lib. I. de remed. Amor.* Accedit quod nimii, Controversiarum sectatores haud raro minimùm in Republicâ vel civili vel literariâ profint, quippe qui in speculationibus terministicis nimium subtiles, eò plerunq; argutarum delabuntur, ut Scientiam, quam habent, amittant, & quam inquirunt, non inveniant. Sic olim, ut *Democriti* apud *Clement. I. Strom.* verbis & querelâ utar, multi sub sacri nominis titulo erant *ζηλωταὶ πεχνυδίων, ἐριδαντές, καὶ ἱμανιλεκτές*, minutarum artium rerumq; aucupes, certatores & litium avidi, & flexuosarum captionum sartores. Utinam nec hodie tales, ait *J. Lips. in manual. ad Stoic. Philosoph. lib. I. dissert. III. p. m. 629. edit. Vesaliens.* aut talia! sed quantum (ex *Senec. ep. 45.*) temporis quibusdam verborum cavillatio eripit, & captiosæ disputationes, quæ acumen irritum exercent? Neantunt nodos, & solvunt: id est, quid nisi aranearum subtiles telas texunt, & retexunt? Sicut pueri pilam percutiunt & repercutiunt, sterili voluptate: sic isti. Atq; utinam (ait idem *Seneca ep. 48.*) disputationes istæ tantum non prodescent! nocent. Hoc manifestum est, cominus etiâ debilitari generosam indolem, in istas angustias conjectam. Quid præterea in Theologico potissimum studio nimius Controversiarum amor effecerit, malo verbis *CHRISTOPH. SCHEIBLERI,*
Viri

Viri de Scholasticâ pariter ac Ecclesiasticâ litteratura meritissimi, quàm meis pronunciare, ille quippe in *Prefat. Manualis ad Theol. Pract.* tali modo querelam instituit: Daß wo etwa einige Studiosi Theologiæ die ganze Zeit ihrer Studien mit Streit-Sachen zugebracht/daß daß deren eines folgen müsse/daß er entweder ein ungeschickter Prediger seyn müsse/wie gelehrt er auch in solchen Streit-Sachen wäre/oder müste von neuem un auf eine andere Art erst Theologiam studiren/und darinnen ein Incipient werden/wie solches die tägliche Erfahrung bezeuge. Quibus lumen etiam ingens foenerare crediderim pia *Desideria* PHILIP. JAC SPENERI, *Fautoris* & *Amici mei à longo jam tempore non tantum sincerè culti, sed propter seriam insimul Theologia practicæ propagationem valde adamati, omnibusq; veris Christianis plurimum commendati, in quibus pag. 19. & seqq. edit. Francof. in 12. A. 1676. de immoderato in Controversiarum studio decurrendi studio acturus, post testimonia Gregor. Nazianzeni ex Epist. 21. vel secundum edit. græc. Epist. 1. C. Scheibleri ex præf. ad Theol. pract., Dav. Chytræi ex orat. de studio Theologiæ non rixis disputationum, sed exercitiis pietatis potius colendo, it. ejusd. in epist. ad Hier. Menzelium p. 348. it. ejusd. in epist. ad Joh. Judicem: Job. Affelmanni, ex Programme ad Studiosos Theol. Mart. Lutheri, ex Tom. 2. Altenb. p. 160. b. succinctè, debitoq; loco & ordine allata, Nicolai quoq; Selnecceri præfationem super Psalmos adducit, unde seqq. excerpando ait: Man finde allwege mehr Bücher/die voll Disputirens und Zankens und Scheltens/und Lästerns/und voll strittiger Händel sind/die doch zu nichts als zu dem Schulgezänk allein dienen/ daß daß man seine Lehr- und Trost- Bücher finden und kauffen köndte/die sein schlecht und recht das Wort Gottes auslegen/ und rechte reine Lehre führeten: Noch soll es alles köstlich Ding seyn/ besser als kein Heilighum/ so es doch gemeiniglich voll privat-affect und heimlicher Nachgierigkeit und Verwirrung der Warheit stecket. Man thue hinweg Menschengedanken/ die bloß ohne Gottes Wort und Heiligen Geist gehen/ und thue darvon unnöthiges Gezänk und Disputiren/ und eigene Nachgierigkeit/ Ehrgeiz und Lästern/so wird man gewißlich jeßiger Zeit wenig gute Bücher finden/die jezt geschrieben werden.*

Si quæ igitur Controversiæ addiscendæ sunt, ex debito tempore, ordine servato, numero attento, præstantiâ consideratâ, emolumento perspecto, memoriæ mandentur, non verò intempestivè, confusè, infinite, vulgariter & inutiliter tractentur. Nam ut nihil afferam, ex JO. DAN. MAIORIS *Genio errante, cap. XXVI. de Physicâ, Algebra, Geometria, Arithmetica, Cosmographia, Astronomia, Geographia, Hydrographia, Hydraulica, Haligraphia, Pneumatica, Anemologica, Pyro-*

technica, vel Pyronomica, Chimia moderna, Coquinaria, Optica, ejusq; ingeniosissima parte, Prospektiva, Acustica, Musica, Stathmica, Magnetographia, Mechanica, Chirurgia mechanicè demonstrandâ, Anatome novâ constituendâ mathematicâ, Architectura, Gnomonicâ Horologigraphiâ, Tacticâ novâ curiosorum Conclavium, Pictoria, Plastica, Statuariâ, ipsâq; demum Magiâ licitâ: utq; nihil adducam de Philosophia experimentalî, sapidâ, corpusculari, phoronomicofiguristica, & aliâ quavis disciplinâ seu antiquioribus seu recentioribus nominibus rebusq; refertâ: Proscriptis itidem sedibusq; suis expulsi Infinitivis, quos J. D. MAIOR loc. cit. cap. XL. attulit, nempe, *continuo disputandi ac contradicendi studio teneri: imò plane honestos Viros calumniari, aut sarcasms illorum cogitata prosequi: sophisticationibus indulgere: ambitionem passim ostendere: pertinaciter erroribus inherere: consulto non velle intelligi, & in cryptologia delicias inutiles venari: aut gloriæ aliorum clam palam invidere: His, inquam, & omnibus aliis aliarum quarumlibet artium, scientiarum & facultatum controversiis hac vice amplius ac prolixius non consideratis, unius duntaxat METAPHYSICÆ controversias libet intueri: Proh! quot quantæq; illæ? quàm excellentes? quàm subtilis? quàm penetrantes? quàm cogentes? quàm omni bono fructuq; abundantes existunt? Nimirum, quæ Dea ac Patrona reliquarum disciplinarum est, an ea controversiis excellentissimis, subtilissimis, penetrantissimis & utilissimis non affluat? quæ Regina est omnidomina, an ea disputationes amplissimas, perfectissimas & cogentissimas non habeat? Paucis ut multa complectar, **Metaphysica est Sal omnium Scientiarum:** Sal verò ex sententiâ JOH.*

SOPHRON. KOZAK. *Traçtat. de Sale, cap. I. sect. 3. p. 6.* omnium basis est: nihil enim est sine Sale, quod est. Sal solvit, Sal ligat, Sal attollit, Sal deprimit, coarctat, dilatat, vivificat & mortificat omnia: haud abfimili ratione Metaphysica omnium Scientiarum firmamentum est, nihil enim sine Methaphysicâ in iisdem est, quod docetur, quod disputatur, quod proponitur, Metaphysica solvit, Metaphysica illustrat, Metaphysica distinguit, Metaphysica refellit, stringit, enucleat, animat & exanimat omnia.

Quæ singula hæcenus, efflagitante ita Muneris mei conditione, quâ publicè, quâ privatim, Auditoribus meis, quantâ fieri potuit dexteritate, inculcando, post prælectiones integrorum Compendiorum Metaphysicorum Scharffii, Stahlî, Weiffii, & du Val, ad finem perductas, nec non absolutas Canonum ex eadem illâ Scientiâ Decades, jam

jam nunc animum ad **Controversias Metaphysicas**, easq;
pauciores, selectiores, & utiliores, opitulatore Deo expedien-
das, adjeci: quas uti aditum ad præsentem de Controversiis sermo-
nem mihi patefecisse negare non possum, ita ex *libris* potissimum *Aris-
totelis* earundem uberiorem expositionem, considerationem, illustra-
tionem, probationem, atq; decisionem me potissimum asserre decre-
visse haudquaquam diffiteor, partim ut nostræ aliarumq; Academia-
rum institutis morem geram, nimiamq; philosophandi libertatem suis
finibus circumscribam, quo de argumento legi meretur *Oratio de nimia
philosophandi libertate*, à *M. Mich. Falckio, Prof. Gedan. Ann. 1651.* edita,
partim ut conscientiæ animorumq; juventutis rationem habeam: Quò
minus enim *CARTESII* & sequacium vestigia, præcipuè in *Metaphysi-
ca*, premere tutum sit, non tam meis, quam *ROBERTI FERGVSSONII*
verbis referre liceat, qui in libro *Londini, An. 1675.* edito, cum titulo,
Interesse Rationis & Religionis, in sequentia verba *pag. 248.* erumpit:
**Affirmare mihi liceat, esse facillimum probare, Car-
tesianam hypothesin tam esse adversam Religioni,**
quàm fuit ulla hactenus *Philosophia*, *Orbi cognita.*

Queis cum consonat *HENR. MORVS*, quando in *Enchirid. Metaphys.
Londini An. 1671.* vulgato, *num. 6.* præfationis ait: Verum enim verò, ut
res se nunc habent, si *Philosophiæ Cartesianæ*, quæ *Physicæ* quæ *Meta-
physicæ*, staretur, equidem horreo dicere in quantâ proclivitate, &
quàm periculoso in *Atheismum* præcipitio, Mortalium animi conditu-
erentur; adeò nullum in illius philosophandi rationibus occurrit,
quod eos à prolapsu in hunc vesanum morbum prohibeat, satis firmum
retinaculum. Taceo Curatorum, Ordinum, Consulum Belgicorum,
nec non Germanicarum quarundam Academiarum, de non prælegen-
dis, docendis, aut explicandis *Cartesii Scriptis*, decreta, mandata, edi-
cta & sententias: Legisse interim, quod ad hanc materiam, sat fuerit,
Epistolam ad Amicam responsoriam, quam *FRID. SPANHEMIVS fil. S. Lite-
rar. & Antiquit. Prof. de Novissimis*, circa *Res sacras in Belgio Dissidiis, Lu-
gduni Batav. A. 1677.* publicæ luci exposuit. Neq; verò cuiquam ea infidere
debet cogitatio, quando de *Aristotele* paulo ante verba fecimus, adeò
serviliter ubivis literæ illius scriptæ, tanquam saccum in æquilibrio su-
pra dorsum asini, inhærendum esse, quò minus vel pro arbitrio quisq;
suo æquiore, vel pro ratione firmiore aliquid statuere queat: quin po-
tius, si alicubi humani quidpiam eum passum esse cognosceretur, mode-
deste

deste id ostendere nemini prohibitum est; modò non aliquis *Aristotelem* tanquam equum mulier adscendat, freno coërceat, & calcaribus pungat, ceu loqui amat *ÆN. SYLVIVS in histor. Eurial. & Lucret. p. m. 32.* Quapropter omnes, quos minima saltem Controversiarum Metaphysicarum rectè ac fundamentaliter expediendarum cura coquit, eâ quâ possum humanitate, amabilitate ac benevolentia, invito, advoco, accerco, ut *crastini Mercurii hora Nonâ*, in Auditorio majore faventes & lubentes compareant, operam, præfiscini, experientur fidelem, facilem, fructuosam. P. P. d. *III. Februar.* A. R. M. clb lbc LXXX.

Bibliographische Daten

Titel: M. Dan. Guil. Moller, Histor. & Metaphys. Prof. Publ. h.t. Academiae
Rectoris, Invitatio ad audiendas Controversias Metaphysicas
Ersteller: Daniel Wilhelm Moller
Signatur: Will. V. 666. 4°

Die Nutzung der Digitalisate von gemeinfreien Werken aus den Sammlungen der Stadtbibliothek im Bildungscampus Nürnberg ist gemäß den Bedingungen der [Creative-Commons-Lizenz Public Domain Mark 1.0](#) uneingeschränkt und kostenfrei erlaubt.

Im Sinne guter wissenschaftlicher Praxis wird gebeten, bei der Verwendung von durch die Stadtbibliothek im Bildungscampus überlassenen Digitalisaten stets die Quellenangabe in folgender Form zu verwenden: Stadtbibliothek im Bildungscampus Nürnberg, [Bestandssignatur + Blatt/Seite]

Im Interesse einer laufenden Dokumentation und der Information für Benutzerinnen und Benutzer erbittet die Stadtbibliothek die Überlassung von Belegexemplaren oder Sonderdrucken von Veröffentlichungen, die aus der Benutzung von Handschriften und anderen Medien in den historischen Sammlungen der Stadtbibliothek hervorgegangen sind. Sollte eine Abgabe nicht möglich sein, wird um Mitteilung der bibliographischen Daten der Publikation gebeten.

ad sidera verticem, mortaliumq; perspicaciam ridet; haud aliter Arrogantia vanâ suâ imaginatione ad omniscientia dignitatem erecta nubes sapientia frangit ad Philavria latera, & virorum fundamentaliter doctorum humilitatem atq; mansuetudinem despiciens, tollit ad sidera ostentationis vanâq; jactantia verticem, atq; omnium mortalium dicta, scripta & facta ludibrio habet.

Arrogantia sororio vinculo junctam esse Philavtiam, quis est, qui nesciat? grande verò eandem studiorum impedimentum esse atq; inextinguibile prorsus controversiarum fomentum, quod eò magis perniciosum est, quo illud occultius se ingerit, perq; cuniculos in animos irrepit, stylo DANIEL. GEORG. MORHOFII, Viri eloquentissimi & quæ ac eruditissimi liceat exprimere; quando in *Oratione sua Inaugurat. Kiloniens. Academ. p. 45.* profert seqq. Hoc contagio semel infecti doctorum animi, se jam super omnem eruditionem evectos Sapientia regnum occupasse credunt, cum tamen sub affectato Sapientia titulo ignorantiam aliquam splendidam invehant. Hi cum e fontibus Castaliis tanquam canis e Nilobiberunt, & Oceanum literarum tam facile emens, ut Hercules in poculo: cum disciplinas uno fortè in compendiolo omnes non adeo didicerunt, sed vorarunt; cum pugno Dialectices se percutere & Rhetorices palmâ alios depalmare norunt, i. e. cum oris dicacitate quadam & argutandi promptitudine in fortuitam aliquam sapiendi excreverunt audaciam; tunc illos tantos in simpulo fluctus movere videas, quales non rerum Pater Nereus in toto Oceano. Non profecto mirum est, si isti in tantis tenebris tam multa turbent, & qui duces illos sequuntur, in magnis versentur erroribus. Continuo enim qui ab unicâ illâ veritatis & sapientia viâ declinant, in partes scinduntur varias, atq; eæ rursus in partes alias, quæ ita inter se implicantur, aliosq; implicant, ut citius in Cretæ labyrintho exitum, in Gordio plaustris lorisq; caput, in Cimmeriis tenebris lucem, in Scyllæ & Charybdidis æstu tranquillitatem invenires, quam hic veritatem, aut quod pectus possit satiare. Hinc tot strigosis & macilentis *Questionibus* tempus teritur, quæ ipsa dehinc explicatione operosa fiunt impliciores, ut quò quis ingeniosius ineptire possit, eò majorem Sapientia laudem reportet. In quacumq; te veritas partem, occurret tibi

Pergula Picorum, veri nihil, omnia ficta.

Disputatur, dubitatur, concluditur: Vnus ait; alter negat; alter delibendum censet. Canuntur classica, pugnatur, bella geruntur de re nihili plus quam civilia; quibus evenit læpè, quod Apum præliis, ut

Hi

Will. 5
666
40

V. 666.

M. DAN. GVIL. MOLLERI,
Histor. & Metaphys. Prof. Publ.
h. c.
Academiae Rectoris,
INVITATIO
ad
audiendas
CONTROVERSIAS
METAPHYSICAS.
ALTDORFF,
Literis Henrici Meyeri, Acad. Typogr. Ordin.

Millium dixisse Statum lib. 8. *Debead. vers. 412. seqq. recordor, haud*
inconveniens fuerit, dum ita canit:
Exclusit diem Tels; stant ferrea Caelo
Nubila, nec jaculis arctatis sufficit Aer:
Hi perunt missis, illi redemptibus Hastis
Concurrunt per Inane Sudes, & mutua perant
Vulnera; concurrunt Hastæ; stridentia Funda
Saxa pluvium; volucres imitantur Fulgura Olandes,
Et formidanda non una morte Sagitta.

Apolineæ Artis Sacrorum bene multi quantum a prioribus dissent, in-
tellectu itidem haudquaquam est difficile: quamvis enim jam olim
ignituli discessionum inter eos gliscere inceperint, artamen Accellis
hodie plurimum medicamentis, an non eæ in infinitum augerantur, cujus-
vis Boni iudicio relinquuntur. Sane quò feliciores, Plinio teste, Medi-
ci aliis omnibus hominibus sunt, quod eorum succellus Sol videat, er-
rores verò terra opprimat, eò infeliciores eosdem esse aliquis credi-
derit, quod perpetuum quasi odium illorum non tantum Proverbum
notissimum hocce; figuris signum odit, exacte impleat, sed etiam ex
odio ejusmodi & invidia abyllis erumpat contradiccionum, aberra-
tionum, & condemnationum. *De Philosophia Doctoribus* haud opus
esse demonstrare plurima sententiarum divortia, quibet sanus non
immerito arbitrabitur: certe nullis terminis circumscriptas Philo-
sophorum esse controversias, si quis dixerit, haud mendacium se-
cerit, liquidem nemo ægrotus quicquam somniat tam infandum
quod non aliquis dicat Philosophus, ex *Varrone B. Damodar. vers. 12.*
in *Hodosoph. p. m. 926.* In dubio igitur animus noster esse amplius ne-
quit, suis Theologiam premi controversiis, suis Jurisprudenciam fati-
gari litigiis, suis Medicinam gravari distidiis, suis Philosophiam turba-
ri disquisitionibus. Unde factum est crediderim, ut, quæ singulae
olim maximo in pretio habebantur, hodie vix ac ne vix quidem hono-
re aliquo afficiantur: *Quin ea insuper est calamitas postrema buis mundi*
senectæ, scribente Philop. Zoro, Consiliat. Palatin. & Cancellar. Hippol-
stein. in lib. cui tit. De edentem und Zoro. 12. 939. p. 159. ut literarum
studia paupertas comitetur, vera Doctrina de Deo, ut vera Philosophia sit
terband & chunden iestiger Zeit zu halten/ quest. 12. 939. p. 159. ut literarum
si non quotannis, omni tamen fere lesquiseculo tam ipsius Eruditio-
nis quam Eruditorum etiam quandam quasi videas metamorphosin,
quæ nunc majestate radiat omnidominâ, nunc contemtu apud univer-

quæ situris obliam,) secum recolecentes meritißimi & in Circo tali exer-
citatißimi Viri nullam non operam navarunt, quæ via, medio, modo,
methodoq; studiose juvenunt, quantum ad istam eruditonis partem
attinet, luppæ ferreantur; uti quidem NOMINA hoc ipsum argu-
mentum oppido illustrant, Calovii, Cellarii, Damodar. Martini, Hor-
neßi, Kechermann, Kestleri, Marcelli, Cornel. & Jacob. Martini, Erickneri, Rennermann, Salzburger, Scbarßi, Stabii, Thomasi, Zeifoldi,
& quæ alia sunt adhuc plura, haud ignota orbi literato erunt. Nihil
ominus cum gemitu læpius auditur legiturq; quomodo possit alias di-
sputationibus limites, & constitui contraveris fines, immodestissi-
me, ne dicam gravius quid, transilliantur: nullus hodie amplius in te-
riorum erga superiores respectus, nulla juniorum erga seniores reve-
rentia, nulla discipulorum erga doctores pietas: modesta pro dolor;
excessit, verecundia evasit, moderatio erupit; omnia quænaverunt
pugnacissimis legionibus referantur; & ut Pœta quidam inquit:
- - -
Fugere pudor, candor, verumq; fidesq;
In quorum subire locum fraudesq; doliq;
Insidiæq; & vitæ, & amor sceleratus habendi.

Ita nimirum disputationes in litigationes; exercitationes in rixatio-
nes; dissertationes in altercationes; disquisitiones in verborum con-
certationes; colloquia in iurgia; synoda in convitia abivere.

Atq; benignus forte infestam hanc Reipublicæ literariæ pestem
quis interpretaretur, nisi, epideimit ad instar mali, amplissima emi-
nentissimorum quorumvis in orbe literato regna fecidissimæ vallaret.
Constitutum quæto nobis nonnulli ante oculos quosdam *Animarum*
Duces, ubi plicatiora illa simplicitas toties a Lutheri itatore atq; vi-
dice, Chemnitio inquam, deprædicata? in vulpinam astutiam dege-
neravit: ubi pietas? hypocrisis larvam induit: ubi candor? in peri-
tiam desecit: ubi despicentia sui? in tumescentem arrogantiam mu-
rata: ubi tolerantia, unicum illud malorum remedium? in furias &
iras concessit: ubi cetera placabilitatis, mitigationis, condonationis,
concordiæ, aliæq; hisce similia, non dicam Theologum, sed quemlibet
Christianum decentia ornamenta? in noxiolissimam Satanæ, mundi &
carnis arma transivere. Si jam nonnullos etiam *Dica Myllas* intuea-
mur, liquidò compertemus, Rhocionem obisse, Aristidem occubuisse,
Agellianum mortem apparet, tot lites litiumq; lites inventi,
in vallissimis juris corpore apparet, tot lites litiumq; lites inventi,
tot interpretaciones & scholia haberi, tot disputationes & controver-

Mill-

V I R O
Amplissimo & Clarissimo,
DOMINO
GEORGIO FRIDERICO
MAGNO,
POSONIENSI HUNGARO,
AA. LL. ac Philosoph. Magistro, nec non Gymnasii
ANNÆI, quod Augultæ Vindelicorum est,
h. t.
RECTORI merentissimo,
Conterraneo, Fautori & Amico suo in omne
tempus honorando,
præsentium pagellarum oblatione,
Amicitia constantiam testatur
A V T O R.

tamen uni IGNORANTIÆ universus ille manipulus ut includatur, non equidem video quid obstat. Sanè ignorantia est, quæ odit; ignorantia, quæ calumniatur; ignorantia, quæ circumvagatur; ignorantia, quæ intricat; ignorantia, quæ confundit; ignorantia, quæ alios præ se despicit; ignorantia, quæ se ipsum præ aliis suspicit ac extollit. Hinc etiam venerando Seni, JOH. WEBERO, *Sacr. Caf. Majest. per Hungar. superior. Pharmacopæo perpetuo & Medico ordinario*, amico meo plurimum colendo, in *Lectioe Principum*, Ignorantia errorum omnium atq; tricarum mater audit. Et profecto Ignorantia in Theologicis peperit Matæologos; in Juridicis genuit Rabulas; in Medicinalibus produxit Medicaftros; in Philofophicis exclusit Morofophos, unde hoc & præcedenti tempore tot in omnibus Scientiis ac Artibus exortæ sunt controversiæ,

quot miffis ariftas,
Silva gerit frondes, ejctas littus arenas.

Quorfum non impertinenter referre licebit innumerum, ut cum *Lucretio* loquar, numerum *Semidoftorum* hujus ætatis hominum, qui ab ignorantibus vel parum, vel prorsus nihil diffare videntur: quapropter lepidè fati CARAM. LOBKOWITZIVS in *Theol. Moral. Fundamental. præfatione*, Ebrietatem cum Cognitione conferendo fcripfit:

Aut nulla Ebrietas, aut tanta fit, ut tibi curas
Eripiat. Si qua est inter utramq; nocet.

Simili planè modo:

Nulla aut Cognition, vel tanta fit, ut mibi cuncta
Exhibeat. Si qua est inter utramq; nocet.

Et quidem tolerari forfan poffet adhuc ifta feculi præfentis Ignorantia minusq; curari, nifi *Arrogantia* opem ei ferret dextramq; porrigeret: hanc ob caufam homines videas ea paffim dona & bona fibi tribuere, quæ vel prorsus non infunt, vel faltem non tam excellenter ac perfectè inesse comperiuntur. Ponamus enim quæfo *Matæologum*, annon talem reddidit eum *arrogantia*? ponamus *Rabulam*, annon talem fecit eum *arrogantia*? ponamus *Medicaftum*, annon talem effinxit eum *arrogantia*? ponamus deniq; *Morofophum*, annon talem genuit eum *arrogantia*? næ, arrogantia facit, ut quæ nescis, feire Te putes; quæ non habes, habere Te arbitreris; quæ virtuti alienæ invides, contemnas. Nimirum, uti *Mons*, verbis LEONARDI MARANDÆI utar ex *Arriadis lib. I. p. 84. ut*, inquam, *mons* ad pyramidis dignitatem erectus nubes frangit ad latera, & regionis aëreæ humilitatem despiciens, tollit

ad

omniū ex mūdo tolli debere diffundit exercitia: hæc enim fobrie, modeste atq; fecundum Logice Artis præceptiones influit, intellectu amplificant; judicium formant; acunt, expolliunt; auditum infortum exercent; excolunt; erudunt; memoriam excitant, nutriunt; manū, promoveant, confervant; totum deniq; hominis ingenium adeo perficiunt, ut rectè intelligere loquentes, rectè compescere obfiterpent; rectè diffundere controverfantes, rectè ducere ambigentes, rectèq; examinare a vero diffidentes queat. Commoda forte ifthæc, pluræq; alia myfteria (quæ hic prodere nolo, ne divitias & honores hinc

vanè augurantur. Non tamen in eam fententiam prolabi neceffum fuerit, omnia aliquid malum hanc nimium altercandi licentiam quilibet Boni haud in hunc ufq; diem trullantur; ita evafiam fuo tempore in magnum miredigebantur; at vero uti vora ifta æquiffima anxie fperato eventu tridnem, pacem, concordiam & unionem difcordes plebiumq; antendos, publicis etiam eorum, quorum interef, mandatis, ad manūpore cupiverunt, ut præter modum finet; controverfifis literariis poque agnizantifis hodie veræ pietatis cultores a longo jam fati temleutè declararent. Flagrantiffimo equidem defiderio fteuiffimiq; quam recentiorum divortia inuentibus præfixis hoc iflum non obatq; id genus titulis aliis quamplurimis Eruditorum tam veterum, tum, Chiliafum, Faticulorum, Manipulorum controverfifficorum, logarum, Decadum, Pentadecadum, Semi-Centuriarum, Centuripharum, Aramamentariorum, Polymorophiarum, Pandectarum, SylGymnafiorum, Orcheftrarum, Panftrarum, Clypeorum, Pano-cet, certe in oculis omnium poffit Libri Pugionum, Palæftrarum, fruiftra quis inflat fverit: Quippe, fi non aliunde palam hoc facere li& vane-gloriofifis temporibus laborare, tantumq; non incumbere, terrarum literis excolarum fub Sole jacer, hifce poffiffimum erifficis giorum, bellorum, confictuum, dicatiffis, quicquid diffidiorum, pugnarum, minum, difcordiarum, rituum, jurum, velitationum, vitiifficationum, confutiationum, difputarionum, litigationum, digladiationum, contentionum, difceptationum, differtationum, concertationum, concertationum, alterantifficis controverfiarum, concertationum, alterantifficis prorsus

Cogitant autem fapè mibi, quid cauffa effer, quod tot Controverfiarum quam quarumlibet aliarum incurrabilem effer abiffum: at-les if adhuc plures afferri poffent rationes controverfiarum tam licet-les if adhuc plures afferri poffent rationes controverfiarum tam licet-les if adhuc plures afferri poffent rationes controverfiarum tam licet-les if adhuc plures afferri poffent rationes controverfiarum tam licet-les if adhuc plures afferri poffent rationes controverfiarum tam licet-

destè id ostendere nemini prohibitum est; modò non aliquis Aristotelem
tandem equum ascendat, frano coërceat, & calcaribus pungat, ceu
loqui amat ÆN. SYLVIVS in histor. Eurial. & Lucret. p. m. 32. Quapro-
pter omnes, quos minima saltem Controversiarum Metaphysicarum
rectè ac fundamentaliter expediendarum cura coquit, eâ quâ possum
humanitate, amabilitate ac benevolentia, invito, advoco, accerso, ut
crastini Mercurii horâ Nonâ, in Auditorio majore faventes & lubentes
compareant, operam, præfiscini, experientur fidelem, facilem, fru-
ctuosam. P. P. d. III. Februar. A. R. M. cto Ioc LXXX.

Hi motus animorum, atq; hæc certamina tanta
Pulveris exigui fastu compressa quiescant.

Atq; ita Ignorantiam Arrogantiâ & Philavtiâ pedissequis, salvo cu-
jusvis judicio ac refragio, unicam & primariam causam dicerem o-
mnium controversiarum, utut negare nolim ex eâ, ceu matre fecun-
dissimâ, plurimos liberos gigni, quorum uti catalogum paulò ante re-
censere institui, sic unicuique licebit pro ingenio & voluntate suâ, il-
lum eundem vel minuere, vel magis magisq; adaugere.

Ceterum ad phthisin usq; haud pauci Scholasticorum olim se ma-
cerabant, ut Controversiarum numerosissimas catervas, dubiorum
instruclissimam aciem, & Quæstionum amplissimos exercitus in pa-
rato semper haberent: Laus enim tum temporis haud exigua erat,
controversias novisse, dubia movisse, ac quæstiones proposuisse.
Neq; suffragiis suis hæc me asserentem Autores celeberrimi destitu-
unt, ex quibus unum suffecerit hac vice produxisse ADR. HEEREBOR-
dum, qui in Epistol. ad Curatores Acad. Lugd. *μελετημαστ* Philosoph. præ-
fixâ differit h. m. Exorti sunt homines umbratici, ac verè Scholastici,
& otiosi, qui Philosophiam cum Theologiâ confuderunt, ex Philoso-
phiâ inutiles ac frivolas quæstiones, veluti ex aquâ spumam, elicue-
runt, & in Theologiam intriverunt, ac genus quoddam Philosophiæ
pepererunt monstrosum ac monasticum, quod odiosis ac otiosis ar-
gutiis omnia deformavit, religionemq; ad Philosophorum placita fle-
xit, genus sermonis squalidum ac cœnosum progeniit, veritatem la-
byrinthis inextricabilibus involvit. Homines scilicet vani ac turgi-
di, ut præpostero ac detestando ritu aliis ingenii acumen ostentarent,
quæstionum noxiis subtilitatibus Philosophiam impleverunt, Theo-
logiam contaminarunt. Et paucis interjectis pergit ulterius Idem ibid.
Scholastici nobis Philosophiam reliquere, tot nugis scatentem, tot
spinis pungentem, tot erroribus nocentem: Hi nobis viam stravere
pervenienti in noticiam non rerum, sed realitatum, non formarum,
sed formalitatum, non actuum aut potentiarum, sed actualitatum ac
potentialitatum. Hi nobis tot quiditates, entitates, hæcceitates vel
ecceitates, & quæ non verborum monstra, nihil rerum significantia,
procludere, quibus speciosissimam Philosophiæ ac Theologiæ faciem
turpiter dehonestarunt: Hi nobis tantam quæstionum ineptissima-
rum atq; impiarum farraginem produxere, ex quibus, plus boni, si
nescias, plus mali, si scias, ad te rediturum sit. Sed Chimæras illi ve-
nati sunt, ac dubia moverunt, ne ingeniosi non viderentur, de iis quoq;
quæ non sunt. Vnde liquidò apparuerit, non exiguum prioribus tem-

B

pori-

Quamquam dum utilitatem ex Controversiarum noticiâ emer-
gentem adstruere laboro, haud velim, ut eam aliquis cogitationem
luscipiat, quasi omnis ætas, omne tempus, omnes horæ in controver-
siarum studiis consumendæ: præterquam enim tum non quodlibet
ingenium ad easdem rectè percipiendas atq; agendas aptum esse in-
venitur, sane nimia illarum perturbatione facilis in Spectaculum est
descensus: unde forsitan etiam illa hodie Secta Neo-Sceptica tot assectis
hinc inde locorum clanculum stipata, caput sentium arcoliere incipit,
cui nisi maturè quibus par est mediis obviam eatur, frustra deinceps
erit omnis Medicina. Omne namq; malum, Cicerone *Philipp.* asse-
rebat, nascens facile opprimitur, inveteratum hic plerumq; robustius:
perinde, ut
Quæ præbet latas arbor spatiantibus umbras,
Quo posita est primum tempore, virga fuit.
Tunc poterat manibus summa tellure revelli:
Nunc stat in immensum viribus auda fusa.
Elegantem canente Ovidio lib. I. de remediis amor. Accedit quod nimis,
Controversiarum sectatores haud raro minimum in Republicâ vel ci-
vili vel litteraria proliant, quippe qui in speculationibus terminatis
nimium subdiles, eo plerumq; argumentum delabuntur, ut Scientiam,
quam habent, amittant, & quam inquirunt, non inveniant. Sic olim,
ut Democriti apud Clement. I. Strom. verbis & querela utar, multum sub
facti nominis titulo erant *ἡλιάρων περὶ τῶν ἀληθειῶν, ἡλιάρων, ἡλιάρων*,
flexuosarum captiosarum sententiarum. Vtinam nec hodie tales, ait J. Lips. in
manual. ad Stoic. Philosoph. lib. I. differt. III. p. m. 629. edit. *Resaliens*, aut
talia! sed quantum (ex Senec. ep. 45.) temporis quibusdam verborum
cavillatio eripit, & captiosas disputaciones, quæ acumen iritum exer-
cent? Nectunt nodos, & solvunt: id est, quid nisi aranearum subti-
les telas texunt, & retexunt? Sicut pueri pilam percutiunt & reper-
cunt, iterum volupate: sic isti. Atq; vtinam (ait Idem Seneca ep. 48.)
disputationes illæ tantum non prodessent; nocent. Hoc manifestum
est, continuus etiâ debilitari generosam indolem, in istas angustias con-
troveriarum amor effecerit, malo verbis CHRISTOPH. SCHNEIDERI.

Viti-

Viti de Scholastica patet ac Ecclesiastica litteratura mentissimi,
quam meīs pronuntiare, ille quippe in Præfat. *Mannab. ad Theol. Præf.*
tali modo quærelam instituit: Quæ si non emittit Studii Theologiæ
die gansæ, tunc tunc tunc tunc tunc tunc tunc tunc tunc tunc tunc tunc
nes folgen müßte/daß er entwerfen ein ungeheures Netz von neuen und
gleichzeit auch in solchen Streitigkeiten/daß man nicht zu nicht
den/ wie solche die falsche Erfahrung begen. Quibus lumen etiam in-
gens lucere crediderim pia Desideria Phil. Jac. SPERERI, *Entwurf*
des amict mei a longo jam tempore non tantum hinc erit, sed propter
inimul Theologia prædicta propagationem valde adamat, omnibusq; veris
in 12. A. 1676. de immodeo in Controversiarum studio decurren-
di studio acturus, post testimonia Gregor. Nazianzen. ex Epist. 2. i. vel
secundum edit. græc. Epist. I. C. Schenbieri ex præf. ad Theol. præf.,
Dav. Chytræ ex orat. de studio Theologiæ non rixis disputationum,
sed exercitiis pietatis potius colendo, it. ejusd. in epist. ad Hier. Men-
celium p. 348. it. ejusd. in epist. ad Joh. Judicem: Joh. Affelmanni, ex
Programmate ad Studios Theol. Mart. Lutheri, ex Tom. 2. Alcenb.
p. 160. b. succincte, debitoq; loco & ordine allata, Nicolai quoc; sel-
necert præfationem super Plalmos adducit, unde seqq. excerpendo
ait: Man findet allewege mehr Bücher/ die wohl Disputationes und Gaudens
und Schelens/ und Lehrens/ und wohl Lehrens/ und wohl Lehrens/ und
als zu dem Philosophen/ und allen dienen/ dan daß man seine Zeit und Kraft
Zücker finden und kaufen könnte/ die sein schicklich und recht das Wort Gottes
auslegen/ und recht seine Lehre führen: Noch soll es alles schicklich
Zug sein/ besser als sein Schicklichum/ so es doch gemeinlich wohl privar-
affect und heimliche Stachgierigkeit und Verwirrung der Wahrheit sticht.
Man thut hinfüß Wegweiser/ und thut davon unwillig Weg/ die bloß ohne Wort und
Zelligen Geist geben/ und thut davon unwillig Weg/ und thut davon unwillig Weg/
und eigene Stachgierigkeit/ Ehrgelüß und Laster/ so wird man gewißlich sehr
ger Zeit wenig gute Bücher finden/ die ist gleich verstanden werden.
Si quæ igitur Controversiæ addiscendæ sunt, eæ debito tempore,
ordine servato, numero atq; tractu, præstantia considerata, emolumento
perfecto, memoria mandentur, non vero impetivè, confusè, in-
finitè, vulgariter & inutiliter tractentur. Nam ut nihil affertam, ex Jo.
Dan. Maioris *Genio errante*, cap. XXVI. de Physica, Algebra, Geome-
tria, Arithmetica, Cosmographia, Astronomia, Geographia, Hydro-
graphia, Hydraulica, Haligraphia, Pneumatica, Aënomologica, Pyro-
techni-

B 3

Bibliographische Daten

Titel: M. Dan. Guil. Molleri, Histor. & Metaphys. Prof. Publ. h.t. Academiae
Rectoris, Invitatio ad audiendas Controversias Metaphysicas
Ersteller: Daniel Wilhelm Moller
Signatur: Will. V. 666. 4°

Die Nutzung der Digitalisate von gemeinfreien Werken aus den Sammlungen der Stadtbibliothek im Bildungscampus Nürnberg ist gemäß den Bedingungen der [Creative-Commons-Lizenz Public Domain Mark 1.0](#) uneingeschränkt und kostenfrei erlaubt.

Im Sinne guter wissenschaftlicher Praxis wird gebeten, bei der Verwendung von durch die Stadtbibliothek im Bildungscampus überlassenen Digitalisaten stets die Quellenangabe in folgender Form zu verwenden: Stadtbibliothek im Bildungscampus Nürnberg, [Bestandssignatur + Blatt/Seite]

Im Interesse einer laufenden Dokumentation und der Information für Benutzerinnen und Benutzer erbittet die Stadtbibliothek die Überlassung von Belegexemplaren oder Sonderdrucken von Veröffentlichungen, die aus der Benutzung von Handschriften und anderen Medien in den historischen Sammlungen der Stadtbibliothek hervorgegangen sind. Sollte eine Abgabe nicht möglich sein, wird um Mitteilung der bibliographischen Daten der Publikation gebeten.

1871

Reinacorum, Patro Curatorum, Ordinum, Consulum Belgicorum, nec non Germanicarum quarundam Academicarum, de non prælegendis, docendis, aut explicandis Cartæſij Scriptis, decreta, mandata, edita & ſententiæ; Legiſſe interim, quod ad hanc materiam, ſat fuerit, *Epistolam ad Amicum reſponſoriam*, quam FRID. SPANHEMIVS *fl. S. Literar. & Antiquit. Prof. de Novissimis, circa Res sacras in Belgia Diffidit, Lugduni Batav. A. 1677. publicæ luci expoſuit*. Neq; verò cuiquam ea inſidere debet cogitatio, quando de Ariſtotele paulo ante verba fecimus, adeo fervilliter ubivis literæ illius ſcriptæ, tanquam ſacrum in æquilibrio ſupra doſum aſſini, inhxrendum eſſe, quo minus vel pro arbitrio quicquid æquiore, vel pro ratione firmiore aliquid ſtatueret; quin potius, ſi alicubi humani quidpiam cum paſſum eſſe cognoscitur, modelle

Nihil equidem est nunc velle cogitationes, quasi nullam prolem ex controversiis Controversiarum nostris utilitatem expectare debeant Eruditi, quomodo homines moverim, qui quilibet in scientiis & facultate soli ducatur thesi, nunquam vero antisethi addiscendæ operam navandum esse autumarent; alia regem utilis semper vitam